

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده کشاورزی

بخش اقتصاد کشاورزی

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته مهندسی کشاورزی گرایش اقتصاد کشاورزی

اثرپذیری صادرات کشاورزی ایران از اعتبارات با تأکید بر زیربخش‌ها

مؤلف

زهرا فتاحی طغراجردی

استاد راهنما

دکتر صدیقه نبی نیان

استاد مشاور

دکتر حسین مهرابی بشر آبادی

دی ماه ۱۳۹۳

این پایان نامه به عنوان یکی از شرایط درجه کارشناسی ارشد به

بخش اقتصاد کشاورزی

دانشکده کشاورزی

دانشگاه شهید باهنر کرمان

تسلیم شده است و هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره مزبور شناخته نمی شود.

دانشجو: زهرا فتاحی طغرالجردی

استاد راهنما: دکتر صدیقه نبی ثیان

استاد مشاور: دکتر حسین مهرابی بشرآبادی

دور ۱: دکتر محمدرضا زارع مهرجردی

دور ۲: دکتر حمیدرضا میرزایی خلیل آبادی

نماینده تحصیلات تکمیلی در جلسه دفاع: دکتر محمد مهدی احمدی

معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده: دکتر مجید رحیم پور

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

تقدیم به:

به پاس تعبیر عظیم و انسانیشان از کلمه ایثار و از خودگذشتگی، به پاس گرمای امیدبخش وجودشان که در سردترین روزگاران بهترین پشتیبان است، و ترس در پناهِشان به شجاعت می‌گراید و محبت‌های بی‌دریغشان هرگز فروکش نمی‌کند. به پاس قلب‌های صادق و مهربان، دست‌های زحمت‌کش، اسطوره‌های عشق و تندیس عطوفت، پدر و مادر مهربان و بزرگوارم.

تشکر و قدر دانی:

ستایش و سپاس بی کران شایسته آن ایزد دانایی است که چراغ دانش را در اندیشه انسان فروزان می - دارد، تا در پرتو آن خود را از بردگی جهل برهاند و به آزادی و بهروزی دست یابد. خدایی که افکار بلند به قله عظمتش دست نیابند و ژرف‌نگران، به عمق ذاتش پی نبرند. فروغ و نورانیت طریق ادب و معرفتم را مدیون و مرهون معلمان و استادان بزرگواری هستم که بازوی یاری رسانم به هنگام نیاز، تکیه‌گاه مشکلاتم و مشاور خیرخواهم در لحظات تردید و ابهام بوده‌اند. با تقدیر فراوان از رهنمون‌های عالمانه‌ی استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر صدیقه نبی‌ثیان که راهنمایی این پایان‌نامه را به عهده گرفتند و سپاس از راه‌گشایی‌های مشفقانه و حسن مساعدت و مشاوره کریمانه‌ی استاد گرامی جناب دکتر حسین مهرابی بشرآبادی و با سپاس و تشکر از زحمات دکتر محمدرضا زارع مهرجردی و دکتر حمیدرضا میرزایی خلیل آبادی که زحمت داوری این پایان‌نامه را به عهده گرفتند کمال تشکر را دارم.

چکیده :

بخش کشاورزی از مهمترین بخش‌های اقتصاد کشور است که به دلیل عوامل تولید بسیاری که در آن حضور دارند، همواره افزایش اعتبارات و صادرات در آن مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. هدف از این تحقیق، بررسی اثرپذیری صادرات کشاورزی از اعتبارات این بخش طی دوره‌ی ۱۳۷۰-۱۳۹۰ می‌باشد. بدین منظور ابتدا اثر اعتبارات بر ارزش افزوده و سپس اثر ارزش افزوده بر صادرات بررسی شده است. در این تحقیق داده‌های مورد نیاز از بانک مرکزی و گمرک جمهوری اسلامی ایران و بانک جهانی جمع آوری و با استفاده از از داده‌های ترکیبی 2SLS تجزیه و تحلیل شده است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که اثر اعتبارات، سرمایه و نیروی کار بر ارزش افزوده مثبت و معنی‌دار است و همچنین اثر متغیرهای نرخ واقعی ارز، قیمت نسبی، ارزش افزوده برآورد شده و میانگین وزنی درآمد کشورهای واردکننده محصولات کشاورزی بر صادرات کشاورزی مثبت و معنی‌دار است. بر اساس نتایج بدست آمده اثر اعتبارات بر صادرات مثبت است. با توجه به نتایج پژوهش، اعتبارات به عنوان یک مسئله مهم و تأثیرگذار بر صادرات کشاورزی از سوی سیاستگذاران اقتصادی بیشتر مورد توجه قرار گیرد. اگرچه این افزایش حمایت‌ها مطلوب است اما باید روند منطقی و حساب شده داشته باشد، به گونه‌ای که تولید کشاورزی را همواره به صورت یک صنعت نوزاد نگه ندارد.

واژه‌های کلیدی : صادرات، اعتبارات، داده‌های ترکیبی 2SLS، زیربخش‌های کشاورزی، ارزش

افزوده، ارزش افزوده برآورد شده

فصل اول کلیات و مفاهیم

۲.....	۱-۱- مقدمه.....
۴.....	۲-۱- ضرورت انجام تحقیق.....
۶.....	۳-۱- اهداف تحقیق.....
۶.....	۴-۱- فرضیات تحقیق.....
۶.....	۵-۱- ابزار گردآوری اطلاعات.....
۷.....	۶-۱- ساختار پایان نامه.....
۷.....	۷-۱- داده‌های مورد استفاده.....

فصل دوم مروری بر منابع

۹.....	۱-۲- مقدمه.....
	۲-۲- مروری بر مطالعات انجام شده در زمینه اعتبارات
۱۰.....	۱-۲-۲- مطالعات داخلی.....
۱۱.....	۲-۲-۲- مطالعات خارجی.....
	۳-۲- مروری بر مطالعات انجام شده در زمینه صادرات
۱۵.....	۱-۳-۲- مطالعات داخلی.....
۱۷.....	۲-۳-۲- مطالعات خارجی.....
	۴-۲- مروری بر مطالعات انجام شده در رابطه اعتبارات و صادرات
۱۹.....	۱-۴-۲- مطالعات داخلی.....
۲۲.....	۵-۲- خلاصه مطالعات.....
۲۵.....	۶-۲- جمع بندی.....

فصل سوم: مبانی نظری و روش تحقیق

۲۷.....	۱-۳- مقدمه.....
۲۸.....	۲-۳- جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد ایران.....

- ۳-۳- سرمایه گذاری در بخش کشاورزی ایران..... ۲۸
- ۳-۴- مفهوم اعتبار..... ۲۹
- ۳-۵- طبقه بندی انواع اعتبار..... ۲۹
- ۳-۶- تسهیلات اعطایی بانک از نظر منابع مالی..... ۳۰
- ۳-۷- نقش اعتبارات در توسعه کشاورزی..... ۳۱
- ۳-۸- توابع تولید و خواص آنها..... ۳۱
- ۳-۹- بررسی تابع صادرات..... ۳۳
- ۳-۱۰- معرفی توابع مورد استفاده
- ۳-۱۰-۱- بررسی تابع ارزش افزوده..... ۳۵
- ۳-۱۰-۲- بررسی تابع صادرات مورد استفاده..... ۳۷
- ۳-۱۱- روش برآورد مدل در بخش کشاورزی
- ۳-۱۱-۱- روش داده های ترکیبی..... ۳۸
- ۳-۱۱-۲- مدل اثرات ثابت یا حداقل مربعات با متغیر مجازی..... ۴۰
- ۳-۱۱-۳- مدل اثرات تصادفی..... ۴۱
- ۳-۱۲- آزمون های تشخیصی
- ۳-۱۲-۱- آزمون اثرات فردی (چاو)..... ۴۱
- ۳-۱۲-۲- آزمون هاسمن..... ۴۲
- ۳-۱۲-۳- آزمون LM بروچ پاگان..... ۴۳
- ۳-۱۳- آزمون ایستایی در داده های ترکیبی
- ۳-۱۳-۱- آزمون لوین و لین LL..... ۴۴
- ۳-۱۳-۲- آزمون IPS..... ۴۴
- ۳-۱۳-۳- آزمون فیشر..... ۴۵
- ۳-۱۳-۴- آزمون دیکی - فولر مقطعی (CADF)..... ۴۶
- ۳-۱۴- آزمون های همجمعی داده های ترکیبی..... ۴۷
- ۳-۱۵- داده های مورد استفاده..... ۴۹

فصل چهارم : بحث و نتایج

۵۱	۱-۴-مقدمه.....
	۲-۴- بررسی روند اعتبارات و صادرات در زیربخش های کشاورزی ایران
۵۲	۱-۲-۴- روند اعتبارات در زیربخش زراعت و باغبانی.....
۵۲	۲-۲-۴- روند صادرات در زیربخش زراعت و باغبانی.....
۵۳	۳-۲-۴- روند اعتبارات در زیربخش شیلات.....
۵۴	۴-۲-۴- روند صادرات در زیربخش شیلات.....
۵۵	۵-۲-۴- روند اعتبارات در زیربخش دامپروری.....
۵۶	۶-۲-۴- روند صادرات در زیربخش دامپروری.....
۵۷	۷-۲-۴- روند اعتبارات در زیربخش جنگلداری.....
۵۸	۸-۲-۴- روند صادرات در زیربخش جنگلداری.....
	۹-۲-۴- درصد سهم اعتبارات و صادرات در زیربخش های کشاورزی در ایران
۵۸	۱-۹-۲-۴- درصد سهم اعتبارات در زیربخش های کشاورزی.....
۵۹	۲-۹-۲-۴- درصد سهم صادرات در زیربخش های کشاورزی.....
۶۰	۳-۴- بررسی اثر اعتبارات بر صادرات بخش کشاورزی.....
۶۱	۱-۳-۴- بررسی اثر اعتبارات بر ارزش افزوده بخش کشاورزی.....
۶۳	۱-۱-۳-۴- برآورد الگوی ارزش افزوده.....
۶۴	۲-۳-۴- بررسی اثر ارزش افزوده بر صادرات بخش کشاورزی.....
۶۷	۱-۲-۳-۴- برآورد الگوی صادرات بخش کشاورزی.....
۶۹	۳-۳-۴- بررسی اثر اعتبارات بر صادرات بخش کشاورزی.....
	فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات
۷۱	۱-۵- مقدمه.....
۷۲	۲-۵- نتیجه گیری و جمع بندی.....
۷۴	۳-۵- آزمون فرضیه ها.....
	۴-۵- پیشنهادات
۷۵	۱-۴-۵- پیشنهادات اجرایی.....
۷۶	۲-۴-۵- پیشنهادات تکمیلی.....

منابع..... ۷۷

پیوست‌ها..... ۸۵

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۱-۱- سهم بانک کشاورزی در تسهیلات پرداختی کل بانک‌ها.....	۳
جدول ۱-۲- خلاصه مطالعات مربوط به اعتبارات و صادرات.....	۲۲
۱-۴- نتایج آزمون ایستایی الگوی ارزش افزوده.....	۶۱
۲-۴- نتایج آزمون کائو برای همجمعی متغیرهای مدل اعتبارات.....	۶۲
۳-۴- نتایج آزمون‌های تشخیصی مدل اعتبارات.....	۶۳
۴-۴- نتایج برآورد الگوی ارزش افزوده بخش کشاورزی.....	۶۴
۵-۴- نتایج آزمون همزمانی.....	۶۵
۶-۴- نتایج آزمون ایستایی الگوی صادرات.....	۶۶
۷-۴- نتایج آزمون کائو برای همجمعی مدل صادرات بخش کشاورزی.....	۶۷
۸-۴- نتایج آزمون‌های تشخیصی مدل صادرات بخش کشاورزی.....	۶۷
۹-۴- نتایج الگوی صادرات بخش کشاورزی.....	۶۸

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

۵۲.....	۱-۴- روند اعتبارات در زیربخش زراعت و باغبانی.....
۵۳.....	۲-۴- روند صادرات در زیربخش زراعت و باغبانی.....
۵۴.....	۳-۴- روند اعتبارات در زیربخش شیلات.....
۵۵.....	۴-۴- روند صادرات در زیربخش شیلات.....
۵۶.....	۴-۵- روند اعتبارات در زیربخش دامپروری.....
۵۷.....	۶-۴- روند صادرات در زیربخش دامپروری.....
۵۷.....	۷-۴- روند اعتبارات در زیربخش جنگلداری.....
۵۸.....	۸-۴- روند صادرات در زیربخش جنگلداری.....
۵۹.....	۹-۴- درصد حجم اعتبارات در زیربخش های کشاورزی.....
۶۰.....	۱۰-۴- درصد حجم صادرات در زیربخش های کشاورزی.....

فصل اول

کلیات و مفاهیم

متنوع‌سازی درآمدهای ارزی از طریق درآمد حاصل از صادرات غیر نفتی و کاهش وابستگی به درآمد نفت، یکی از راه‌های مبارزه با اقتصاد تک محصولی می‌باشد. امروزه بخش بازرگانی محصولات کشاورزی با توجه به شرایط رقابت، فصلی بودن تولید و در نتیجه نیاز به نقدینگی زیاد در ابتدای دوره تولید، از چنان حساسیتی در میان کشورهای توسعه یافته برخوردار شده است که از بیشترین حمایت‌های دولتی در زمینه تأمین سرمایه مورد نیاز خود بهره مند شده است. در ایران نیز با توجه به کاهش سهم دولت در سرمایه‌گذاری عمرانی بخش کشاورزی و انتقال سهم قابل توجهی از تسهیلات به بخش مزبور از طریق بانک‌های تجاری به ویژه بانک کشاورزی، روشن می‌گردد که بانک‌ها می‌توانند به منظور دستیابی به اهداف مورد نظر با اتخاذ سیاست‌های هدفمند و مناسب در زمینه اعتبارات اعطایی به این بخش، سهم چشمگیری در افزایش کمی و کیفی محصولات تولیدی در راستای توسعه صادرات بخش کشاورزی داشته باشند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۰).

رشد و توسعه اقتصادی هر کشوری در گرو فعالیت‌های تولیدی آن بویژه فعالیت‌های است که به ارز خارجی وابستگی دارد. یکی از موانع عمده رشد و توسعه اقتصادی هر بخش تولیدی، کمبود سرمایه و عدم به کارگیری درست و اصولی منابع سرمایه‌ای موجود است. به طور حتم، سرمایه، همواره در زندگی بشر نقش مهمی را داشته است به گونه‌ای که بدون وجود سرمایه رسیدن به هدف‌های آینده ناممکن به نظر می‌رسد. پیشرفت اقتصادی نیز بدون وجود سرمایه امری ناممکن است و اگر ادعا شود که سرمایه، مهمترین عامل تولید محصول (بویژه محصولات کشاورزی) در کشورهای در حال توسعه است، سخنی به گزاف گفته نشده است. همان‌طور که سرمایه به عنوان یکی از مهمترین عوامل در رشد و پیشرفت اقتصادی شناخته شده است، می‌تواند در استفاده بهینه و مطلوبتر از دیگر عوامل تولید (کار و زمین) نیز مؤثر واقع شود و مدیریت را در افزایش بازدهی نهایی (ارزش تولید نهایی) عوامل دیگر یاری رساند. اگر سرمایه لازم و بسنده در اختیار بخش کشاورزی قرار گیرد به طور حتم از زمین به عنوان یک عامل مهم تولیدی می‌توان استفاده بیشتری برد و در آموزش نیروی انسانی و افزایش دادن دانش فنی نیروی کار، گام‌های مؤثرتری برداشت. به کار بردن فن‌آوری‌های نوین و تبدیل روش‌های سنتی و قدیمی تولید به شیوه‌های نوین و پیشرفته نیز مستلزم وجود سرمایه و اختصاص سرمایه بیشتر به این بخش است (سانخایان، ۱۹۸۸).^۱

¹ Sankhayan

در فرایند تأمین اعتبار بخش کشاورزی در ایران، بانک کشاورزی اهمیت ویژه ای دارد. این بانک که از ادغام بانک تعاون کشاورزی و بانک توسعه کشاورزی ایران به وجود آمده است با هدف حمایت مالی از کشاورزان خرده پا به فعالیت می پردازد. از نظر آماری، اطلاعات موجود نشان می دهد که در طول زمان سهم مهمی از اعتبارات پرداختی به بخش کشاورزی را بانک کشاورزی از آن خود کرده است. چنانکه جدول ۱ نشان می دهد که طی زمان ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۹، سهم بانک کشاورزی در تسهیلات پرداختی کل بانکها به بخش کشاورزی به طور متوسط بیشتر از ۵۰ درصد بوده است. برای مثال میزان این تسهیلات از ۵۶۳/۱ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۰ به ۶۷۸۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۹ رسیده است. این امارها نشان از اهمیت بانک کشاورزی در تأمین مالی بخش کشاورزی دارد. چنانکه مشاهده می شود بیشترین سهم بانک کشاورزی مربوط به سال ۱۳۷۹ با ۶/۶۳ درصد و کمترین آن مربوط به سال ۱۳۷۴ با ۳/۳۸ درصد است. در سالهای اخیر روند سهم بانک کشاورزی صعودی و منطبق بر هدف ایجاد این بانک، یعنی تأمین مالی بخش کشاورزی، بوده است، اما اینکه به چه میزان بر متغیرهای بخش کشاورزی تأثیر داشته است و چگونه می توان این اعتبارات را ارزیابی کرد، نیاز به تحقیق علمی جداگانه در هر زمینه فعالیت بخش کشاورزی دارد (بختیاری و پاسبان، ۱۳۸۳).

جدول ۱-۱: سهم بانک کشاورزی در تسهیلات پرداختی کل بانکها به بخش کشاورزی

واحد: میلیارد ریال / درصد

سال	کل بانکها	بانک کشاورزی	سهم
۱۳۷۰	۹۵۶/۹	۵۶۳/۱	۵۸/۸
۱۳۷۱	۱۰۷۶/۱	۵۴۹/۳	۵۱/۰
۱۳۷۲	۱۷۲۵/۱	۸۲۵/۹	۴۷/۱
۱۳۷۳	۲۳۶۴	۱۰۳۶/۱	۴۳/۸
۱۳۷۴	۳۳۶۲	۱۲۸۶/۸	۳۸/۳
۱۳۷۵	۳۶۹۵/۲	۱۵۸۵/۷	۴۲/۹
۱۳۷۶	۵۲۸۸/۲	۲۳۵۹/۴	۴۴/۶
۱۳۷۷	۶۷۹۱/۱	۳۵۷۹/۶	۵۲/۷
۱۳۷۸	۸۰۵۵/۱	۴۲۳۵/۵	۵۲/۶
۱۳۷۹	۱۰۶۶۴	۶۷۸۵/۰	۶۳/۶

وجود مازاد تقاضای اعتبارات بانکی نسبت به عرضه در کشور، به دلیل پایین بودن نرخ بهره ی تسهیلات نسبت به نرخ تورم، سبب شده است اعتبارات به گونه ای جیره بندی شوند و دولت به لحاظ مالکیتش بر سیستم بانکی با وضع مقررات سهمیه بندی شده، اعتبارات را بین بخش های مختلف اقتصادی تقسیم کند. اعتبارات تخصیص یافته به بخش های مختلف اقتصادی، در راستای اهداف کلان اقتصادی دولت برای رشد بخش های اقتصادی است. بدیهی است که اگر این اعتبارات به صورت بهینه به مصرف رسند به رشد ارزش افزوده منجر خواهد شد. در غیر اینصورت اعطای تسهیلات بانکی از مسیر اصلی خود منحرف و به عدم تخصیص بهینه ی منابع اقتصادی منجر می شود (سعیدی، ۱۳۸۹) از بعد نظری، از جمله آثار مثبت به کارگیری صحیح و بهینه جریان وام و اعتبار می تواند افزایش سرمایه گذاری، تولید و درآمد و اشتغال را به دنبال داشته باشد. البته لازم به ذکر است که کارایی نظام پولی و مالی هر کشور و نحوه مدیریت مالی واحدهای اقتصادی موجود شرط لازم و کافی برای دستیابی به این آثار مثبت اقتصادی است که در صورت نبود کارایی در این فرآیند، چه در بخش اعطای اعتبارات و چه در بخش مصارف، اعتبارات ممکن است اثرات مطلوب و مورد انتظار را به همراه نداشته و شاید حتی آثار منفی به دنبال داشته باشد (بختیاری و پاسبان، ۱۳۸۳).

۱-۲- ضرورت انجام تحقیق

اهمیت ارائه اعتبار در تأمین مالی بخش کشاورزی بدون توجه به ماهیت محصولات کشاورزی و نقش بخش کشاورزی در رشد و توسعه اقتصادی کشور امکان پذیر نیست. بخش کشاورزی یکی از زیر بخشهای مهم اقتصادی کشور به شمار می رود که سهم قابل توجهی از ارزش افزوده کل مربوط به آن است. توجه به این بخش به خصوص به دلیل وابسته بودن اقتصاد کشور به منابع نفتی ضروری است. به نظر می رسد بخش کشاورزی از توان بالقوه کافی و مزیت نسبی لازم جهت تأمین نیازهای اقتصادی کشور برخوردار باشد. البته باید توجه داشت که بخش کشاورزی دارای ویژگی هایی است که آن را از سایر بخشها متمایز و توجه به تأمین مالی این بخش را ضروری می سازد در این بخش غالباً میان پرداختها و دریافتهای کشاورزان تأخیر وجود دارد. این تأخیر به دلیل ماهیت تولیدات کشاورزی است. فصلی بودن تولیدات کشاورزی همیشه یک خلأ موقتی بین پرداختها و دریافتها کشاورزان ایجاد می کند اعطای اعتبارات به تولیدکنندگان کشاورزی این امکان را فراهم می کند که نقدینگی مورد نیازشان را برای دوره های زمانبندی تولید تأمین کنند. مخارج فعالیت هایی از جمله خرید نهاده ها و ...

باید در ابتدای دوره به طور نقدی انجام پذیرد، در حالی که درآمد نقدی کشاورزان پس از جمع آوری محصول به دست می آید. در چنین شرایطی و در بازار اعتبارات، زارعان ناچارند ذخائر نقدی را به نحوی نزد خود نگهدارند که امکان هزینه کردن آنها را در فعالیت های تولیدی و مصرفی دوره بعد فراهم آورند. به نظر می رسد، دسترسی به اعتبارات، امکان مصرف بیشتر از نهاده ها، امکان سرمایه گذاری بیشتر و در نهایت تولید افزونتر را فراهم آورد و از این طریق رفاه زارعان را افزایش دهد (صدر و کفایی، ۱۳۷۹).

در ایران دلایل دیگری نیز به اهمیت وجود اعتبارات در بخش کشاورزی می افزاید که از آن میان می توان به سهمیه بندی اعتبارات، خطر زیاد فعالیت در بخش کشاورزی و درآمد اندک واحدهای بهره برداری کوچک اشاره کرد. به همین دلیل است که هر ساله بخشی از بودجه دولت به تأمین مالی این بخش اختصاص می یابد. در ایران مؤسسات بسیاری به تأمین مالی بخش کشاورزی می پردازند که مهمترین آنها عبارت اند از بانک کشاورزی، بانک های تجاری، سازمان های مرکزی تعاونی روستایی، اتحادیه ها و شرکت های عضو جهاد سازندگی و وزارت تعاون، صندوقهای قرض الحسنه و شرکت های تعاونی عشایر به جز بانک ها و صندوقهای قرض الحسنه سایر نهادهای نامبرده جنبه واسطه گری و تسهیل و تضمین پرداخت وام را دارند (علیزاده جانسیلو، ۱۳۷۸).

اعتبارات بانکی برحسب اولویتهای اهداف توسعه به فعالیتهای مختلف اقتصادی اختصاص می یابد که بخش کشاورزی نیز از این اعتبارات برای توسعه تولید، سرمایه گذاری و در نهایت اشتغال بهره می گیرد. بیشترین اعتبارات بانکی بخش کشاورزی (بیش از ۵۰ درصد آن) توسط بانک کشاورزی تأمین مالی می شود که نقش عمده ای در گزینه های تأمین مالی کشاورز دارد و لذا در صورت عملکرد مناسب میتواند تأثیرات مثبت و مهمی بر این بخش اقتصادی از نظر تولید، درآمد، سرمایه گذاری، صادرات و اشتغال داشته باشد (قره باغیان، ۱۳۷۱). از طرف دیگری از عوامل اثرگذار بر صادرات محصولات کشاورزی نرخ حقیقی ارز می باشد. نرخ حقیقی ارز بدون شک، از شاخصهای اساسی در تعیین درجه رقابت بین المللی و تبیین وضعیت داخلی اقتصاد آن کشور به شمار می رود. امروزه به دلیل تغییر و تحولات عمیق در نظامهای ارزی، متغیر نرخ ارز بیش از گذشته به عنوان عامل کلیدی و مهم در سیاستگذاری اقتصادی خودنمایی می کند. سیاستهای مربوط به نرخ ارز تأثیر بسزایی بر متغیرهای کلان و بخشهای مختلف اقتصاد خواهد داشت. بخش کشاورزی نیز به منزله یکی از

بخشهای عمده و مولد اقتصاد کشور که حجم بالایی از اشتغال و تولید ملی را به خود اختصاص داده است از این آثار بی بهره نخواهد بود (مک کنز، ۱۹۹۹)^۱.

بخش کشاورزی درصد قابل توجهی از تولید، اشتغال و صادرات غیرنفتی را تشکیل می دهد و سهم قابل توجهی در اختصاص اعتبارات دارد. لذا ضروری است که ارزیابی دقیقی از میزان اثرگذاری اعتبارات بر صادرات بخش کشاورزی صورت گیرد. در این تحقیق سعی شده که اثرات اعتبارات و نرخ ارز بر صادرات محصولات کشاورزی از طریق مدلهای اقتصاد سنجی تولید و صادرات بررسی شود. لذا متغیرهای مدل شامل اعتبارات، موجودی سرمایه، نیروی کار، ارزش افزوده بخش کشاورزی، نرخ ارز، ارزش صادرات می باشد.

تحقیق حاضر در پی پاسخ دادن به سوالات ذیل است:

۱- آیا اعتبارات بر ارزش افزوده بخش کشاورزی اثر دارد.

۲- آیا ارزش افزوده بخش کشاورزی بر ارزش صادرات محصولات کشاورزی اثر دارد.

۳- آیا تغییرات نرخ ارز بر ارزش صادرات کشاورزی اثر دارد.

۳-۱ - اهداف تحقیق

۱- بررسی اثر پذیری بخش کشاورزی ایران از اعتبارات و نرخ ارز

۲- بررسی روند اعتبارات در زیر بخش های کشاورزی ایران.

۴-۱ - فرضیات تحقیق

۱- اعتبارات بخش کشاورزی بر ارزش افزوده بخش کشاورزی اثر مثبت دارد و این تأثیر در بخش زراعت بیشتر است.

۲- ارزش افزوده بخش کشاورزی بر ارزش صادرات کشاورزی اثر مثبت دارد و این تأثیر در بخش زراعت بیشتر است.

۳- نرخ ارز بر ارزش صادرات کشاورزی اثر دارد.

۵-۱ - ابزار گردآوری اطلاعات

به منظور بررسی اثر اعتبارات بر صادرات بخش کشاورزی، خصوصاً زیربخش های آن از داده های سری زمانی طی سال های ۱۳۷۰-۱۳۹۰ برگرفته از سایت های گمرک جمهوری اسلامی ایران، بانک مرکزی و بانک جهانی استفاده شده است.

---

¹ - Mckenzie

۱-۶- ساختار پایان نامه

در این فصل پس از آوردن مقدمه ای مشتمل بر بیان مسئله به ضرورت انجام تحقیق پرداخته شده، پس از آن اهداف تحقیق و فرضیه هایی که به دنبال رد یا اثبات آن ها هستیم بیان شده است. در فصل دوم به مرور مهم ترین مطالعات صورت گرفته در داخل و خارج از کشور پرداخته می شود. در فصل سوم مبانی نظری و روش شناسی تحقیق ارائه می شود و به تصریح مدل و بررسی روش اقتصادسنجی مورد استفاده اختصاص دارد. در فصل چهارم نتایج حاصل از تحقیق ارائه و تفسیر می شود و در نهایت، در فصل پنجم جمع بندی و راه کارهای حاصل از نتایج تحقیق ارائه می گردد.

۱-۷- داده‌های مورد استفاده:

در تحقیق حاضر برای بررسی اثر اعتبارات بر صادرات بخش کشاورزی ایران از داده‌های نیروی کار، صادرات، ارزش افزوده، سرمایه، قیمت نسبی، میانگین وزنی درآمد کشورهای واردکننده، اعتبارات و نرخ واقعی ارز طی دوره ۱۳۷۰-۱۳۹۰ استفاده شده است. داده‌های ارزش افزوده، نیروی کار، اعتبارات، سرمایه و نرخ واقعی ارز از سایت و ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و داده‌های صادرات از سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران و داده‌های مورد نیاز برای محاسبه میانگین وزنی درآمد کشورهای واردکننده محصولات کشاورزی از سایت بانک جهانی و همچنین داده‌های مورد نیاز برای شاخص قیمت نسبی از سایت بانک مرکزی استفاده شده است. همچنین برای بررسی ارتباط بین اعتبارات و صادرات در زیربخش‌های کشاورزی ایران و تخمین معادلات از نرم‌افزارهای EXCEL, EViews, STATA استفاده شده است.

فصل دوم

مروری بر منابع